T.C.
KASTAMONU VALİLİĞİ

Kastamonu Basın Sempozyumu

- Bildiriler -

Yrd. Doç. Dr.
Ahmet ÖĞRETEN

KASTAMONU VALİLİĞİ YAYINLARI

KASTAMONU BASIN SEMPOZYUMU BİLDİRİLERİ

(10 OCAK 2009)

ANKARA 2009

Kastamonu Valiliği Yayınları

•

ISBN
978-605-378-027-4

•

Kapak Tasarımı
Erhan İVGİN

•

Mizampaj
Kültür Ajans Tanıtım ve Organizasyon Ltd. Şti.
Konur Sok. 66/9 Bakanlıklar-ANKARA
Tel: 0.312.425 93 53 Fax: 0.312.419 44 43

•

Baskı
BRC Basım
Büyük Sanayi 1. Cad. Elif Sk. No: 7/243 Akköprü/ANKARA
Tel: 0.312.384 44 54 (pbx)

•

Baskı Tarihi
Nisan 2009

•

İsteme Adresi
Kastamonu Valiliği İl Özel İdaresi Genel Sekreterliği/KASTAMONU
Tel: 0.366.215 23 57 - 0.366.215 23 58

[Bu kitapta yer alan bildirilerde ifade edilen görüş ve fikirler ile bildirilerin fikri hakları ve bilimsel sorumluluğu bildiri sahiplerine aittir. Yazıların dil ve imla sorumlulukları yine bildiri sahiplerini bağlar.]

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ/**Mustafa KARA** 5

Kastamonu Basın Sempozyumu Programı 7

Kastamonu Basın Sempozyumu Kurulları 11

Kastamonu Valisi Sayın Mustafa Kara'nın Kastamonu Basın Sempozyumu Açılış Konuşması 13

Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürü Sayın Salih Melek'in Kastamonu Basın Sempozyumu Konuşması 17

KASTAMONU BASIN SEMPOZYUMU BİLDİRİLERİ 19

Yerel Gazetecilerin Kişisel ve Toplumsal Özellikleri ile Mesleki ve Ekonomik Koşulları: Kastamonu Örneği
Doç. Dr. Nuray GÖKÇEK KARACA 21

Yerel Basın Ne Anlatıyor?: Kastamonu Örneği
Yrd. Doç. Dr. Seçil BANAR 40

Kastamonu İlindeki Yerel Gazetecilerin Gazetecilik Mesleğine Yönelik Tutumları
Yrd. Doç. Dr. Erol KARACA 51

Gazetecilik Mesleğinin Sorunlarına İlişkin Kastamonu İlindeki Gazetecilerin Görüşleri
Arş. Gör. Barış GÜNAYDIN 56

Ulusal Kurtuluş Döneminde Kastamonu Basını: Açıksöz Gazetesi
Prof. Dr. Nihat FALAY 61

Araç İlçesi Basın Tarihi
Yrd. Doç. Dr. Eyüp AKMAN 78

İnebolu'da Yerel Basın ve Yerel Kamuoyunu Oluşturmadaki Rolü
Dr. İlhan KARAKOYUN 85

Çatalzeytin'de Yayınlanan Gazeteler
Emin Türkay ÖZTÜRK 97

Millî Mücade Döneminde Bir Dergi: Türkiye (1921)
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Serhat YILMAZ 112

Kemalist Aydınlanma Sürecinde Kastamonu Halkevi Dergisi-Ilgaz
Yrd. Doç. Dr. Galip ALÇITEPE 120

Kastamonu Basınında Tosyada Dilek
Yrd. Doç. Dr. Ahmet ÖĞRETEN 126

Kastamonu'da 1944 Yılında Yayımlanan Ecevit Dergisinin Genel Değerlendirilmesi
Nail TAN 145

Orhan Şaik Gökyay, Arif Nihat Asya ve Rıfat Ilgaz'ın Yetişmesinde Kastamonu'daki Gazete ve Dergilerin Rolü
Yrd. Doç. Dr. Mustafa ESKİ 150

Yerel Basındaki Dilbilim ve Dilbilgisi Sorunu
Yrd. Doç. Dr. Hülya AŞKIN BALCI 162

Sebilü'r-Reşâd: "Nasrullah Kürsüsünde Adlı Vaaz Metni" Biçim-İçerik-İşlev(Sel) Yeniden "21-K" Yöntemine Göre Okunması
Yrd. Doç. Dr. Nebahat AKGÜN ÇOMAK 187

Tosya Dergisi: Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Yaklaşımıyla Bir İnceleme
Gülten KÜÇÜKBASMACI 201

Kastamonuda İlk Akademik Dergi: Kastamonu Eğitim
Yrd. Doç. Dr. Zeki GÜREL 218

Kastamonu Basın Tarihinde Kısa Soluklu Bir Dergi: Doğu
Yrd. Doç. Dr. Cevdet YAKUPOĞLU 224

Kastamonu Valilerinden İbrahim Edhem Pertev Paşa ve Kastamonu Basınındaki Yeri
Dr. Nazlı Rânâ GÜREL 235

Gençlik Dergisindeki Eğitim Konulu Makaleler Üzerine Bir İnceleme
Burcu ÖZTÜRK 249

Kastamonu Basınının Sağlık Sorunlarına Yaklaşımı
Süreyya ERAKMAN 255

Kastamonu Basınında Yeni Görüş Dergisi
İsmet TÜRKMEN 269

Kastamonu Basınında Arslan Kaynardağ
Yrd. Doç. Dr. Mustafa ESKİ 286

Kastamonu Basınında Bir Mizah Gazetesi: Çalçene (1927-1929)
Yrd. Doç. Dr. Ercan ÇELEBİ 295

Çankırılı Ahmet Talât Onay'ın Kastamonu Basınına Hizmetleri
Yudum KIRMIZI 303

Kastamonu Basınında Hasan Fehmi Turgal
Hikmet BACAKOĞLU 313

Kastamonu Basınında Tahir Karaoğuz
Seher KARAGÖZ 325

Geçmişten Günümüze Kastamonu Basın Sempozyumu Sonuç Bildirisi 337

Sempozyum Katılımcılarının Özgeçmişleri 339

Sempozyumdan Görüntüler 360

KASTAMONU BASININDA TOSYADA DİLEK

Yrd. Doç. Dr. Ahmet ÖĞRETEN*

Giriş

İnsan; yeryüzünün en şerefli varlığı. Bu varlığı layık olduğu şerefli mevkiye yükseltmenin yolu eğitim, eğitimin temeli de bilgilendirmedir. Bilgi yazılı kayda geçmişse sağlama alınmış demektir. Değilse bir söylentiden ibaret kalır ve zamanla dejenere olup unutulmaya mahkûmdur. Yazılı kayda geçmemiş bilgiler başlangıçta mahiyeti itibariyle doğru ve sağlıklı bile olsalar, kimi kere dilden dile nakledilirken, anlatanın ve dinleyenin maharetine göre zamanla değişim ve tahribata uğrar ve âdeta dedikodu mahiyetine bürünür. Bu bakımdan bilginin yazıya geçirilmesi önemlidir. Bilginin yazılı kayda geçirilmesi yazının keşfi sayesinde olmuştur. Bu gelişme insanlık tarihinin başlangıcı sayılacak kadar önemli kabul edilmiştir. Çünki tarih yazının bulunuşu ile başlar. Geniş kitleleri ilgilendiren bilgilerin asgari sürede ve azami genişlikte kitlelere iletilmesi ise bilgi kayıtlarının kısa sürede çoğaltılması ve dağıtımı ile mümkündür. İşte bu çoğaltma işlemini sağlayan araç matbaadır. Matbaa ve işlevi olan matbuat günümüzde basın olarak isimlendirilmektedir. Basın yakın zamanda internet kavramının ortaya çıkışına kadar tek önemli araç olmuştur. İnternetin icadı ile birlikte matbuat/basın yine önemini yitirmemiş, sadece işlevine ve fonksiyonuna yeni bir ortak bulmuştur.

1. Osmanlıda Basın

Osmanlı Devleti'nde basın hayatının İbrahim Müteferrika tarafından 1727'de ilk Osmanlı resmi matbaasının kurulması ile başladığı görüşü oldukça yaygındır. Halbuki Osmanlıda basın aracı olan ilk matbaanın kuruluşu İstanbul'un fethedildiği yıllara kadar inmektedir. Matbaacılık sanatı ile Avrupa'da da yakından ilgilenen Museviler, İstanbul'un fethinden bir süre sonra İstanbul'da matbaacılık işiyle ilgilenmişlerdir. Fatih'in matbaacılık sanatı ile ilgilendiğine dair bilgiler varsa da, bu bilgi henüz belge-

* Kastamonu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.

lendirilememiştir. İlk matbaa Osmanlı Musevileri tarafından II. Bayezıt zamanında açılmıştır. İbrani harflerinin İtalya'da 1480'de döküldüğü, İstanbul'da 1495'de İbrani basımevi açıldığı, 1500 ya da 1515'de Selanik'te, 1579'da İstanbul'da başka bir İbrani basımevinin olduğu bilinmektedir. Matbaa Osmanlı Musevilerinden sonra Osmanlı Rum ve Ermenileri tarafından da kuruldu ve kullanıldı. Osmanlıda matbaacılık sanatının Musevi, Rum ve Ermeni toplumları arasında gelişmesine karşın Müslüman ve Türk toplumu arasında gelişmemesini dini teamüllere bağlamak doğru değildir. Bunda din dışı bazı amillerin rolü vardır. Bunlardan biri Osmanlı devlet sisteminde var olan lonca sınırlamasıdır. Diğer bir etken ise, matbaayı kullanan başta Museviler olmak üzere diğer azınlıklar arasında yayılan ve bu cemaatler içinde rahatsızlık ve huzursuzluk yaratan bazı inanç ve düşüncelerin matbaa sayesinde yayılma fırsatı bulmuş olmasıdır. Bu da Türkçe matbaanın, Osmanlı idaresi tarafından Türk-İslam toplumunu azınlıklar arasında görülen sıkıntılara karşı korumak adına siyaseten engellenmesi sonucunu doğurmuştur[1].

Gazetecilik açısından yayın hayatına gelince: İbrahim Müteferrika tarafından 1727'de ilk Osmanlı resmi matbaasının kurulmasından sonra, belli bir çevre içinde haberleşme, risaleler aracılığıyla olmuştur[2].

Gazete, Osmanlı ülkesine Batı'dan gelmiş bir iletişim aracıdır. Türkiye'de ilk gazete Fransız Devrimi'ni izleyen yıllarda Fransızlar tarafından çıkartılmıştır. 1795 yılında İstanbul'da Fransız Elçiliği basımevinde basılan bu gazetenin ismi Bulleten des Nouvelles -haber bülteni- dir. Amacı Fransız Devrimini Osmanlı toplumuna anlatmaktı. Bu tarihten sonra yerli ve yabancı bir çok gazete Osmanlı basın hayatında yerini almıştır[3].

İlk Türk matbaasının kullanılışından yaklaşık bir asır sonra Osmanlı'nın Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa tarafından Kahire'de 1828' yılında Türkçe ve Arapça olarak Vakayi-i Mısriyye adlı bir resmi vilayet gazetesi yayınlandı. İkinci Mahmud Han devrinde 11 Kasım 1831 yılında İstanbul'da Takvim-i Vekayi adlı resmi gazete çıkarıldı. Türkçenin yanında; Arapça, Fransızca, Rumca ve Ermenice de yayınlanan Takvim-i Vekayi'nin basılması için İstanbul'da Takvimhane matbaası kuruldu. Takvimhane nazırı olarak da Es'ad Efendi tayin edildi. Haftalık olan bu gazetede resmi devlet haberlerinden başka iç ve dış dünya hadiselerine de yer verildi. Ancak Sultan İkinci Mahmud Hanın vefatından sonra sadece resmi devlet haberlerine yer verildi. Yıllık abonesi 120 kuruş olan bu gazete beş bin adet basılıyor,

---

[1] Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Doğu-Batı Yayınları, İstanbul 1978, s. 60-63.

[2] "Osmanlılar'da Basın" http://www.msxlabs.org/forum/osmanli-imparatorlugu/19819-osmanli-devletinde-basin.html/06.09.2008.

[3] İlhan Yerlikaya, "Geçmişten Günümüze Medya Etiği", *X. Yerel Medya Eğitim Semineri - Kayseri (20 - 21 Şubat 2004)*, http://www.byegm.gov.tr/SEMINERLER/kayseri-x/kayseri_17.htm/05.09.2008.

belli başlı devlet adamlarına ve memurlara şehir ve kasaba ileri gelenlerine, yabancı devlet temsilciliklerine dağıtılıyordu. Önemli hadiseler olduğu zaman Varaka-i Mahsusa adıyla özel ilaveleri de yayınlanıyordu. Tanzimattan sonra bir ara yayını durdurulan Takvim-i Vekayi, 1855'ten sonra, Meclis-i Ali-yi Tanzimat Nizamnamesi'ni ve bu müessesenin hazırladığı nizamnameleri yayınlamakla resmi gazete olma hüviyetine daha çok yaklaştı. 1860'tan sonra tamamen devletle ilgili belge ve nizamnameleri yayınlayan Takvim-i Vekayi 1878'de kapandı. Ancak üç yıl sonra 1881'de yeniden yayınlanmaya başladı. 4 Kasım 1922 tarihine kadar 4609 sayısı yayınlandı[4].

Takvim-i Vekayi'den başka, yabancı devletler nezdinde Osmanlı menfaatlerini korumak için Sultan Mahmud Han, Alexander Blacque Bey'e Le Moniteur Ottoman adlı Fransızca bir gazete de çıkarttırmıştı. Bu gazetenin, Takvim-i Vekayi'nin Fransızcası olduğu da söylenmektedir. Sultan Abdülmecid Han tahta geçince, 1840'ta Türkçe yayınlanan Ceride-i Havadis adlı gazeteyi neşrettirdi. Başında, William Churchill adlı bir İngiliz gazetecisi vardı. 1850 yılından sonra bu iki Türkçe gazeteden başka Fransızca, İtalyanca, Rumca, Ermenice ve Farsça olmak üzere on altıya yakın gazete yayınlanmaya başladı. 1864 yılında William Churchill'in ölümünden sonra oğlu, Ceride-i Havadis gazetesini kapatıp Ruzname-i Ceride-i Havadis adlı gazeteyi çıkarmaya başladı[5].

Osmanlıda Türkler tarafından çıkarılan ilk özel gazete, 21 Ekim 1860'ta neşredilen Tercüman-ı Ahval'dir. Sahibi Çapanoğlu Agah Efendi, başyazarı Şinasi olan bu gazete, bir haber gazetesi olmaktan ziyade, hükümet tenkidine kadar bugünkü gazetecilikte görülen pek çok şeyin menşeini teşkil eden hususlara yer verirdi. İlk zamanlar haftada bir, sonra üç, sonra Cuma hariç her gün yayınlandı. Ancak siyasi şartlar ve basında giderek artan rekabet karşısında 11.3.1866'da yayın hayatına son verdi. Tercüman-ı Ahval gazetesinden ayrılan Şinasi, 27 Haziran 1862'den itibaren Tasvir-i Efkar'ı çıkarmaya başladı. Osmanlı ülkesinde Avrupai fikirlerin yayılmasına, dil tartışmasını ortaya atarak devletin bölünüp parçalanmasına yönelik akımların gelişmesi için çalışan, devletin temel politikalarını ve hükümetin icraatını tenkid eden muharrir ve yazarların çalıştığı Tasvir-i Efkar gazetesi, daha çok fikir gazetesi özelliğini taşıyordu. Bu özelliği sebebiyle gazeteye ilgi artıp, trajı yükseldi. Şinasi ve Namık Kemal

---

[4] "Osmanlılar'da Basın" http://www.msxlabs.org/forum/osmanli-imparatorlugu/19819-osmanli-devletinde-basin.html/06.09.2008.; İ. Yerlikaya, "Geçmişten Günümüze Medya Etiği", *X. Yerel Medya Eğitim Semineri - Kayseri (20 - 21 Şubat 2004), http://www.byegm.gov.tr/SEMINERLER/kayseri-x/kayseri_17.htm/05.09.2008;* "Takvim-i Vekayi", http://tr.wikipedia.org/wiki/Takvim-i_Vekayi/10.09.2008..

[5] "Osmanlılar'da Basın" http://www.msxlabs.org/forum/osmanli-imparatorlugu/19819-osmanli-devletinde-basin.html/06.09.2008.

Avrupa'ya kaçınca, Recaizade Ekrem tarafından çıkarıldı. Fakat kamuoyundaki etkisini giderek kaybeden Tasvir-i Efkar 830 sayı çıktıktan sonra 1866'da kapandı[6].

Osmanlıda ilk Türk dergisi ise, 26 Mart 1849'da yayınlanmaya başlanan Vekayi-i Tıbbiye'dir. Meslek dergisi özelliğinde olan bu dergiden başka 29 Haziran 1862'de Münif Paşa tarafından Mecmua-i Fünun yayınlanmaya başladı. Ancak 1864'te kolera salgını yüzünden yayınını durduran Mecmua-i Fünun, 1866'da yeniden yayınlanmaya başladıysa da kısa bir müddet sonra yayınına ara verildi. Üçüncü defa 1883 yılında tekrar yayınlanmaya başladı. Fakat yeniden kapandı. Mir'at-ı Mecmua-i İber-i İntibah ve devamı olan İbretnüma ile Ceride-i Askeriyye de ilk çıkan dergilerdendir[7].

1860'tan sonra Türkçe basınının, devlet ve hükümet ile hükümet ricaline karşı tutum alması, diğer dillerde yayınlanan gazetelerin de Osmanlı Devletinin bütünlüğünü bozmaya yönelik yıkıcı yazılar neşretmeleri üzerine, saltanatı, hükümeti, Osmanlı toplumunu meydana getiren milletleri ve dinlerini saldırılardan koruyabilmek için bazı tedbirler alındı. 1860'ta özellikle Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı basından şöyle bir taahhütname alınmaya başlandı: "Osmanlı hükümetini, diğer devletlerle münasebetlerini, memurların çalışmalarını tenkit etmemek; başyazıları önceden Basın Bürosuna bildirip tasdik ettirmek, Basın Bürosunun tasdik etmediği haberleri yayınlamamak, Avrupa gazetelerinde çıkan yazıları düzeltmek gayesiyle Basın Bürosunca verilecek yazıları aynen yayınlamak..." gibi[8].

Bu doğrultuda yapılan uygulamalar birçok şikâyetlere sebep oldu. Tanzimatın getirdiği eşitlik ve kanunlara dayanan uygulama ilkelerinin çiğnendiğini ileri süren yabancı basın mensupları, kapitülasyonlardan faydalanmak istediler. Yabancı gazeteleri ve gazetecileri cezalandırma veya yasaklama teşebbüsleri karşısında, yabancı devlet elçilerinin basın hürriyetinin sınırlarını belirleyici bir kanun bulunmaması ve kendi konsolosluk mahkemelerinde muhakeme edilmek istemeleri sebebiyle kanuni düzenlemeye gidildi. 1864'te Matbuat Nizamnamesi çıkarıldı[9].

---

[6] "Osmanlılar'da Basın" http://www.msxlabs.org/forum/osmanli-imparatorlugu/19819-osmanli-devletinde-basin.html/06.09.2008..

[7] Nesimi Yazıcı, "Bölge Tarihlerinin Kaynağı Olarak Vilâyit Gazeteleri: Karasi Örneği", *Tarih Boyunca Türk Tarihinin Kaynakları Semineri (6-7 Haziran 1996) Bildiriler*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1997, s. 77-78.; "Osmanlılar'da Basın" http://www.msxlabs.org/forum/osmanli-imparatorlugu/19819-osmanli-devletinde-basin.html/06.09.2008..

[8] "Osmanlılar'da Basın" http://www.msxlabs.org/forum/osmanli-imparatorlugu/19819-osmanli-devletinde-basin.html/06.09.2008..

[9] "Osmanlılar'da Basın" http://www.msxlabs.org/forum/osmanli-imparatorlugu/19819-osmanli-devletinde-basin.html/06.09.2008.

Bu dönemde İstanbul'da devletin yarı resmi gazetesi olan Fransızca Journal de Costantinople, İngilizce The Levant Herald, Fransızca Courier d'Orient, Rumca Bizantis, Bulgarca Bulgaria, Ermenice Megs, Masis, Avedapar ve Tar gazeteleri çıkıyordu. İzmir, Kahire, Beyrut gibi şehirler başta olmak üzere diğer şehirlerde de azınlıklar ve Müslümanlar tarafından hayli gazete yayınlandı. Ayrıca yine İstanbul'da Mecmua-i Havadis ve Münad-i Erciyes adlı Anadolu gazeteleri de yayınlanıyordu[10].

Yabancı dillerde yayınlanan resmi ve yarı resmi gazetelerden başka Fransızların girişimi, hükümeti eleştirmek amacıyla Osmanlı vatandaşları tarafından veya Osmanlı ülkesinde düşünce hayatı ve ticari alanlarda etkili olmak isteyen yabancılar (İngilizler, Almanlar, Ruslar vb) tarafından da çok sayıda Fransızca gazete yayınlanmıştır. Osmanlıdan Cumhuriyete son iki yüz yılda kısmen veya tamamen Fransızca olarak yayınlanan gazete sayısı 700'e yakındır[11].

1864'te Matbuat Nizamnamesi'nin düzenlenmesinden sonra, Türk basın hayatı yeni bir devre girdi. Bu nizamname, ön sansürü bütünüyle kaldırıp, yabancı basının sorumsuzluklarına da sınırlar getirmiştir.

Şüphesiz yazılı basının doğuşu döneminde yaşanan etik sorunlar, gazetecilik mesleğini de olumsuz etkilemiştir. 1875 yılında Basiret Gazetesinin 1538. sayısındaki bir makalede, kendisine Basiret gazetesinde yazarlık yapması teklif edilen bir yazarın "Ben gazete muharrirliğine tenezzül edecek dereceye düşmedim" dediği dikkate alınacak olursa, ilk dönem basınının saygınlığının hiç de iyi noktalarda olmadığı görülür[12].

1873 yılında memleketin içine düştüğü siyasi ve ekonomik sıkıntılara ortak ve yardımcı olması beklenen basın ve yayın organları tamamen devletin karşısında yer alınca, memleketin içine düştüğü sıkıntılar göz önüne alınarak basına karşı bazı tedbirler alındı. Bu tedbirler üzerine, Amerikan ve İngiliz misyonerlerinin mali desteği ile geniş bir Arapça yayın merkezi haline gelen Beyrut'taki basın çevreleri, 1874'ten sonra kendilerine daha rahat çalışma imkânı veren Mısır'a gittiler. Midhat Paşanın sadrazamlığı zamanında İstanbul basınına karşı zecri tedbirler uygulandı. Bu tarihte vilayetlerde yayınlanan gazetelerin sayısı yirmiyi buldu. Ayrıca devletçe masrafları karşılanarak kurulan vilayet basımevlerinde yerli ve özel gazete ve kitapların basılmasına da izin verilince; kültür faaliyetlerini destek-

[10] "Osmanlılar'da Basın" http://www.msxlabs.org/forum/osmanli-imparatorlugu/19819-osmanli-devletinde-basin.html/06.09.2008..

[11] "Osmanlı Dünyasında Yerel ve Yabancı Basın", http://www.obarsiv.com/dokumantasyon/gazetevedergiler/yerel_yabanci_basin.html/16.09.2008.

[12] İ. Yerlikaya, "Geçmişten Günümüze Medya Etiği", *X. Yerel Medya Eğitim Semineri - Kayseri (20 - 21 Şubat 2004)*, http://www.byegm.gov.tr/SEMINERLER/kayseri-x/kayseri_17.htm/05.09.2008.

leme yolunda oldukça müspet adımlar atıldı. Yine aynı dönemde ülkenin dört bir yanında yayınlanan gazetelerin toplu halde okuyucuların incelemesine sunulduğu kıraathaneler (okuma salonları) açıldı. Ancak o zamana kadar hiçbir vergi ve rüsuma tabi olmayan gazetelere, 1874'te, her gazeteye iki paralık pul yapıştırma mecburiyeti getirildi[13].

2. Kastamonu'da Basın ve Gazetecilik

Osmanlı vilayetlerinde matbaacılığın gelişmesinde etkili olan en büyük etken, devletin resmi gazetesi olan Takvim-i Vekayinin ülke çapına dağıtımında bir dağıtım ağı kurulamaması yüzünden yaşanan problemlerdir. Vilâyet teşkilatına geçişten sonra, bu problemi telafi etmek amacıyla merkezi hükümetin yayınladığı resmi gazete örnek alınarak vilayet gazetelerinin yayınlanmasına başlandı. Bu gazetelerden ilki 3 Mart 1866 tarihinde Tuna Vilayetinde yayınlanan Tuna gazetesidir[14]. Bundan sonra Aydın, Ankara, Trabzon ve Konya gibi vilâyetlerde vilâyet resmi gazeteleri yayınlanmıştır. Bu çerçevede Kastamonu'da da ilk gazete 1872 yılında yayına başlamıştır. Vilayetlerdeki yayın faaliyetlerinin gelişmesinde ve artmasında, matbaacılık malzemelerinden olan makine, kâğıt gibi malzeme ve teçhizatın resmi kaynaklardan sağlanmasının büyük rolü olmuştur[15]. Vilayetlerde görülen matbaa kurma faaliyetleri çerçevesinde Kastamonu Valiliği de merkezî hükümet nezdinde bir girişimde bulunarak bir adet litoğrafya makinesi talebinde bulunmuş (8 Eylül 1867) ve talep kabul edilerek (25 Ekim 1867), istenen makine, kuruluşu gerçekleştirecek usta ile birlikte Kastamonu'ya gönderilmiş ve böylece Kastamonu Basınının temeli atılmıştır[16].

Kastamonu'da bu matbaada ilk olarak Kastamonu Vilayet Salnamesi 1869 yılında basılarak yayınlanmıştır. Bunu diğer kitap, gazete ve dergilerin yayını izlemiştir. Kastamonu Vilayet Matbaası 1888 yılında Abdurrahman Paşa'nın valiliği döneminde modernize edilerek Başkent İstan-

---

[13] "Osmanlılar'da Basın" http://www.msxlabs.org/forum/osmanli-imparatorlugu/19819-osmanli-devletinde-basin.html/06.09.2008..

[14] İki sayfalık Tuna gazetesinin bir sayfası Türkçe, diğer sayfası Bulgarca idi.

[15] Mehmet Serhat Yılmaz, *Kastamonu Basınında Köroğlu Gazetesi (1908-1918)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara 1997, s. 3-5; N. Yazıcı, "Bölge Tarihlerinin Kaynağı Olarak Vilâyit Gazeteleri: Karasi Örneği", *Tarih oyunce Türk Tarihinin Kaynakları Semineri (6-7 Haziran 1996) Bildiriler*, s. 78-80.

[16] Aziz Demircioğlu, "Kastamonu Basın Tarihi Hakkında Notlar", *Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu*, Tebliğler, 19-21 Ekim 1988 Kastamonu, Ayyıldız Matbaası, 1989 Ankara, s. 151-153.

bul'dakilerle aynı teknolojik seviyeye kavuşturulmuştur. Sağlanan bu teknolojik imkân ve fırsatlar Kastamonu Vilayeti çapında basın ve yayın hayatının büyük ölçüde gelişmesini sağlamış ve çok sayıda yayın yapılmıştır[17]. Bu süreçte başlayıp gelişen yayın geleneği Cumhuriyet devrinde de devam etmiştir.

3. Kastamonu Basınından "TOSYADA DİLEK"

Kastamonu İlimizin Tosya Kazasında yayınlanan mahalli nitelikli bir dergidir. Her ayın başında ve ortasında olmak üzere 15 günde bir, ayda iki kez yayınlanmıştır. Baskısı Kastamonu Vilayet Matbaasında yapılan derginin ilk sayısı 1 Mart 1927 tarihinde yayınlanmıştır. Yayın hayatına 1 Mart 1936'da yayınladığı son sayısı ile nokta koyan Tosyada Dilek'in Sorumlu Müdürü Necdet Rıza (Taner), Baş Yazarı Ebussalah Rıfat (Urkaya)'dır.

3.1. "TOSYADA DİLEK"'in Şekil Yönünden Tahlili

Tosya'da yayınlanan ilk süreli yayın olan Tosyada Dilek, 20x28 cm. ebadında, genelde renkli kapak sayfaları bazen iki bazen üç sütun, metin sayfaları iki sütun üzerine dizilmiştir. Derginin ilk sayısının ön ve arka kapakları pembe kâğıt, sekiz sayfalık metin sayfaları nohudi renkte, filigransız, kaliteli birinci hamur ince kâğıttan oluşmaktadır. Kapak sayfalarında, çoğu kere pembe ve açık mavi renk kâğıdın tercih edildiği görülen Dilek'in sonraki sayılarında açık yeşil, sarı, kırmızı, turuncu ve dergi sayfalarının basıldığı sade renk kâğıtların kullanıldığı görülmüştür. Derginin sonraki sayılarının basımında da zaman zaman farklı kalitelerde kâğıtlar kullanılmıştır. 16 Şubat 1928'de basılan 24. sayının tamamı, kapak sayfalarında kullanılan türden muhtelif renkli kâğıtlara basılmıştır. Sonraki sayıların kâğıdı öncekiler kadar kaliteli değildir. Kimi kere saman kâğıda basıldığı da olmuştur.

İlk sayıdan 1 Mayıs 1929'da yayınlanan 51. sayıya kadar derginin kapak sayfaları numaralandırmanın dışında tutulmuştur. Sonraki sayılarda ise kapak sayfaları ayrı, iki kapar arasındaki dergi sayfaları ayrı numaralanmıştır. Bu numaralar ön kapak sayfaları üzerine yazılmamıştır. Arka kapak sayfasının birinci yüzü üzerine 3, ikinci yüzü üzerine 4 rakamı konmuştur. Dergi sayfaları müteselsil numaralandırılmıştır. Yani sonraki sayının ilk sayfası önceki derginin son sayfasının kaldığı numarayı takiben numaralandırılmıştır.

---

[17] M.S.Yılmaz, *Kastamonu Basınında ...*, s. 5; Aziz Demircioğlu, *.100 Yıllık Kastamonu Basını 1872-1972*, Doğrusöz Matbaası, Kastamonu 1973, s. 2.

3.2. "TOSYADA DİLEK"'in İçerik Yönünden Tahlili

TOSYADA
DİLEK
Tosya Gençliğinin İrşad Vasıtasıdır

Derginin 1 Mart 927 tarihli 1. yıl 1. sayısının kapağında sağ üst tarafta büyük harflerle yazılı "Tosyada Dilek" dergi adının "Tosyada" kelimesi üstte ve tahminen yüzde yetmiş oranında daha küçük punto ile yazılmıştır. Dergi adının altında, dergi metninde kullanılan yazının bir büyük puntosu ile "Tosya gençliğinin irşad vasıtasıdır" ibaresi vardır. Kapağın sol üst tarafında dergi adının hemen önünde çerçeve içinde, derginin basım puntosu olan harflerle derginin idarehanesi, "Tosya Türk Ocağında Hususi Daire" olarak gösterilmiştir. Bu adres üçüncü sayıdan itibaren yalnızca "Tosya'da Hususi Daire" olarak gösterilmiştir.

Aynı çerçeve içinde, bu ibarenin hemen altında; "Halkı tenvîr ve irşâda yarar yazılara sahifelerimiz açıkdır. Basılmayan yazılar iâde olunmaz".

Onun altında da, "Umum muhâberâtın [Tosyada Dilek Mecmuası Tahrîr Heyeti Müdiriyeti] ile yapılması rica olunur". ibaresi yer almaktadır.

Bu ibarelerin hemen altında yatay paralel iki çizgi arasında derginin sayısı, tarihi ve yılı verilmiştir. Bu çizgilerin altında, kapağın orta kısmını kapsayacak şekilde Tosya'nın şehir görüntüsünden bir manzara yer almaktadır. Manzaranın altında "Güzel ve şirin bağ ve bağçelerle feyyâz (bereketli) ve zümrüdîn (zümrüt yeşili) çeltik ovalarını, çok vâsî (geniş) bir kasabayı ihtiva eden ve muhîtinde şuurlu ve mefkûreli bir gençlik yaşatan Tosya'mızdan bir parça" açıklaması vardır.

Tosya'yı kısaca anlatan bu açıklamadan sonra noktalarla çevrili ortadan bölünmüş çerçeve içinde dergi içeriğinde bulunan yazılar "Mündericât" başlığı altında verilmiştir. Bu ilk sayının konu başlıkları ve yazarları şöyledir:

Mündericât	
Maksadımız ve Mesleğimiz	Dilek
Şirket	Ebussalâh Rifat
Çocuklarımız ve Ana Mektebleri	Saraçoğlu
Su	Necdet Rıza
Çeltik Tarlalarında Hakk-ı Tasarruf	M. B.
Bugünki Mekteb ve Vazifesi	Fevzi Cemil
Dilek Haberleri Dilek Şükranlarımız	Dilek

Derginin iki sütundan ibaret kapak sayfasının iç yüzünde yer alan "Dilek Haberleri:" başlığı altında, Türk Ocağının Haftalık Konferansları; Tosya'da Sinema Tesisi; Köy Muhtar ve Kâtipleri Kursu haber konusu edilmiştir.

Derginin kapaktan sonra gelen ilk sayfasının üst kısmında takriben bir santim aralıklı paralel iki çizgi arasında sağdan sola sayı, tarih ve yıl verilmiştir.

"Sayı:1	1 Mart 927	Yıl-1"

Bu paralel çizgiler altında ve ortada, kırmız büyük harflerle **DİLEK** başlığı altında normal punto koyu harflerle 1927 tarihi, onun altında normal punto "Sayısı 5 guruşdur" ibaresi vardır.

Başlığın sağ tarafında alt alta sırasıyla şu kayıtlar yer almaktadir:

"Baş Muharriri Ebussalâh Rifat
Abone şartları: Seneliği 120, altı aylığı 70 guruşdur.
İlanların beher satırından 10 guruş alınır.
İdarehanesi Tosya Türk Ocağında Husûsi Daire".

Başlığın sol tarafında ise:

"Müdür-i Mes'ulü Necdet Rıza.
Halkı tenvir ve irşada yarar yazılara sahîfelerimiz açıkdır. Basılmayan yazılar geri gönderilmez.
Umum muhâberâtın [Tosyada Dilek Mecmuası Tahrîr Heyeti Müdiriyeti] ile yapılması rica olunur".

kaydı yer almaktadır.

Birinci sayfanın üst kısmında yer alan bu ibarelerin altında yine takriben bir santim aralığı olan iki yatay çizgi arasında: "Şimdilik on beş günde bir çıkar ve siyasetle uğraşmaz resimli halk mecmuası" ibaresi vardır.

Bu paralel çizgilerin altında, iki sütundan ibaret sayfada "Mesleğimiz ve Maksadımız" başlıklı yazı yer almaktadır. Her iki sütunda dört satırlık yazı metninin altına, sayfanın orta yerinde, kapak sayfasında bulunan Tosya manzarası, altındaki açıklama yazısı ile birlikte aynen konmuştur. "Mesleğimiz ve Maksadımız" başlıklı yazı Tosya manzarasının altından sayfa sonuna kadar devam etmekte ve ikinci sayfada son bulmaktadır. Yazıda yayın hayatına yeni başlayan derginin okuyucularına izahat ve teminat vermesinin gereğine işaret edildikten sonra Dilek'in maksadı; Halkın, köylünün faydalarına, iyiliklerine çalışmaktan ibaret olduğu belirtilmektedir. Ulaşma imkânı bulduğumuz sonraki sayılar incelendiğinde görülmüştür ki dergi, gerçekten bu maksadını yayın hayatı süresince azami ölçüde yerine getirmiş, nüfusun %80'ini oluşturan köylünün hemen her konuda bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi için çalışmıştır.

Bu yazıda Cumhuriyetin önemine de işaret edilmiştir. Cumhuriyet, Türk Dünyasına kurtarıcı ve yaşatıcı nurlu bir yol açtığı ve halk umumiyetle bu yola girdiği, toplum hayatında büyük bir tahavvül (değişim) vukua geldiği dile getirilerek, yeni hayatın gereklerini öğrenmenin gençliğin vazifesi, öğretmenin de bir borç olduğu, Dilek dergisinin gençliği bu vazife ve borcu ifaya çağırdığı vurgulanmıştır. Bu yeni süreçte gençliğin ve halkın aydınlatılmasının gerekliliği belirtilerek; "Cumhuriyetin yalnız Türk Dünyasında yalnız nurlu bir yol açmakla kalmayıp aynı zamanda ictimai hayata nasıl bir inkılâp vücuda getirdi ise, bu yeniliği iktisadiyâta, zirâî teşkîlâta, sıhhî telakkiyâta da teşmîl eylemiş, hâsılı ilmî esaslardan ve asrî usûllerden ibaret yeni bir dünya kurmuştur. Bu dünyada yaşayabilmek için lâzım gelen esasları Dilek, gençliğin faziletkâr ruhundan alıp neşr edeceği

sünûhâtla (hatırlamalarla) muhita (etrafa) serpeceğine emîndir. Çünki onun istinad ettiği kuvvet: Cumhuriyet ve cumhuriyet gençliğidir. O gençlik ki: Sağlam bir imanla bu gayeye atılmak istiyor". denilmektedir.

Cumhuriyetin 85. yıl dönümünü kutladığımız bir zamanda bazı çevreler hâlâ her an Cumhuriyetin ve cumhuriyet değerlerinin elden gidivereceği gibi bir korku ve panik havası içinde iken, yayın hayatına cumhuriyetin dördüncü yılı içinde başlayan Tosyada Dilek, bütün inanç, güven ve ilhamını Cumhuriyetten ve Cumhuriyet gençliğinden aldığını dile getirmektedir.

Dilek'in mesleği, "Dileğin mesleğine gelince: Bunu sahifelerimiz, sütunlarımız içinde rastlayacağınız nezih ve asılı düşüncelerle daha kat'i bir şekilde ifade edebileceğimize kani bulunuyoruz" cümlesi ile ifade edilmiştir.

İkinci sayfada başlayıp üçüncü, dördüncü sayfalarda devam eden ve iktisadi düşünceler kategorisinde değerlendirilen Ebussalah Rifat'ın "Şirket" başlıklı yazısında, iktisadi gelişmenin bir kolu olan sanayinin önemi üzerinde durulmuş, konu ile ilgili olarak üçüncü sayfaya Tosya Çeltik Fabrikasının bir görüntüsü konmuştur.

Dördüncü sayfanın ikinci sütunundan başlayan Saracoğlu'nun "Çocuklarımız ve Ana Mektepleri" başlıklı "Terbiye Tetebbuları (araştırmaları) serisinde ele alınan yazıya eğitimin önemine işaret edilerek başlanmış, pedegojik mahiyeti olan yazıda Anaokulunun önemi işlenmiştir. Yazının mahiyeti günümüzde de çözüm bekleyen bir sorun olarak duran ve hala yerleşik bir düzen mahiyeti alamamış okul öncesi eğitim sorununun geçmişinin Cumhuriyetin başlarına kadar dayandığını göstermektedir. Yazıda Anaokulları, "Cumhuriyetin her an kokulacak çiçeklerini yetiştirecek olan bahçeler" olarak tanımlanmaktadır.

Beşinci sayfanın ikinci sütunundan başlayan ve sonraki sayfanın birinci sütunu sonunda biten Necdet Rıza'nın "Su" başlıklı yazıda, suyun canlı hayatı için önemine deyinildikten sonra, suyun kimyevi oluşumu, elektroliz yöntemi ile ayrıştırılması hakkında bilgi verilmiştir. Suların bir yerden bir yere nakledilmesinde hijyenik şartlara yeterince uyulmaması halinde ortaya çıkacak kirlenme ve kirlenmenin doğuracağı etkiler, sağlığa uygun içme sularının taşıması gereken özellikler ile Avrupa ülkelerinin suların içilebilirliği üzerine uyguladıkları kriterlerden bahsedilmektedir. Altıncı sayfanın birinci sütunu sonunda kesilen yazının sonraki sayılarda devam edeceğine (sonu var) deyimiyle işaret edilmektedir. Bu yazı ile, günümüzde bilhassa büyük şehirlerde yaşanan içme suyu sorununa adeta bundan 80 yıl önce parmak basılmıştır.

Altıncı sayfanın ikinci sütununda başlayıp yedinci sayfanın ikinci sütununun sonuna doğru tamamlanan ve M: B. (mim: be harfleri) ile yazar ismi rumuzlandırılan yazının başlığı "Çeltik Tarlalarında Hakk-ı Tasarruf"tur. Yazıya ziraatin tanımı ve önemine işaret edilerek başlanmış, çiftçiliğin önem ve mahiyeti belirtilmiştir. Tosya çeltik üreticilerinin sorunlarına deyinilen yazıda, Tosya Çeltik Havzasında 30'dan fazla köyün çeltik tarımı

yaptığı belirtilirken, en önemli problemin bu kadar köylünün çeltik tarımı yaptığı arazilerin mülkiyetine sahip olmadıkları, bu arazilerin yüzde doksanının kasabalılara ve hatta hariç vilayetlerden şehir ve kasabalı bazı zenginlere ait olduğu, çeltik ekimiyle uğraşan köylülerin fakir yarıcılardan ibaret olduğuna işaret edilerek, böyle bir durumda ziraatin inkişafının mümkün olmadığı iddia edilmektedir. Tefeciler elinde perişan olan çiftçinin omuzlarındaki öşür yükünü kaldıran Cumhuriyet hükümetinin topraksız çiftçiyi toprak sahibi yapmak amacıyla terkedilmiş arazileri değerlendirmek üzere çıkarılan Muvazene-i Umumiye Kanunu gereğince fakir ve topraksız çiftçilerin ehven şartlarla toprak sahibi olabileceği, böylece boş yatan binlerce parçalık arazinin çiftçilere dağıtılarak değerlendirileceği müjdesi verilmektedir.

Derginin yedinci sayfasının ikinci sütununun sonlarından başlayıp sekizinci sayfanın her iki sütunuyla tamamını dolduran Fevzi Cemil'in "Bu Günki Mekteb ve Vazifesi" başlıklı yazıda konu, "Terbiye" ve "Tedris" olmak üzere ikiye ayrılarak ele alınmış, bu iki noktanın eğitimin ruhunu teşkil ettiğine, bunlarsız bir eğitim olamayacağına işaret edilmiştir. Yazının bütünü genel mahiyette eğitimin önemini ele alan pedegojik niteliği olan bir yazıdır. Sekizinci sayfanın ikinci sütununu oluşturan son sütunun altındaki kalın çizginin üzerinde mektebi konu alan makalenin yazarı Fevzi Cemil'in adı yer alırken, çizginin altında iki çiçek figürü arasında "Kastamonu Matbaası"[18] kelimeleri, derginin basıldığı yeri işaret etmektedir.

Sekizinci sayfadan sonra gelen arka kapar sayfasının iç yüzünde, iki sütundan sağdaki birincisinde yer alan haberde, Tayyare Cemiyeti Başkanı Nuri Bey'in cemiyetin köylerde şube açılmasına dair yaptığı çalışmalar, tayyarenin önemi halka anlatılarak cemiyetin gelişmesi için her türlü yardımları ile köylünün katkılarının sağlanmasına yönelik çalışmaları haber konusu yapılmıştır.

İkinci sütunda "Tayyare ve Ocak Piyangosu" başlığı ile verilen haberde Tayyare Cemiyeti ile Türk Ocağının birleşerek her iki kurum menfaatine düzenledikleri piyango çekilişi haberi verilmektedir.

Aynı sütunda "Şükranlarımız" başlığı altında İnebolu'da yayınlanan Nazikter'in başarı dileklerine Dilek adına duyulan şükran dile getirilmiştir.

Arka kapak sayfasının arka yüzündeki siyah-beyaz çiçek buklesi içinde "Sayısı 5 guruşdur" ibaresi yer almaktadır.

Dilek'in bundan sonraki sayılarda yer alan yazıları da birinci sayıda yer alan bu yazılara benzer mahiyettedir. Başta kırsal kesimde yaşayan köylü olmak üzere halkın bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi uğruna yayın hayatına devam etmiştir.

[18] "Kastamonu Matbaası" kelimelerinin yerini sonraki sayılarda "Kastamonu Vilâyet Matbaası" kelimeleri almaktadır.

Tosyada Dilek'in 16 Kasım 1928'de basılan 18 sayısı Cumhuriyet Bayramı sayısı olarak çıkarılmıştır. Derginin ilk sayfasında Reisi Cumhur Gazi Mustafa Kemal'in portresi vardır. İçerik tamamen Cumhuriyet ve Cumhuriyet Bayramı kutlamaları hakkındadır. Tosya köylerinde yapılan kutlamalardan anekdotlar verilmiştir.

3.3. "TOSYADA DİLEK"'in Yayın Hayatı Boyunca Geçirdiği Evreler

Derginin 25. sayısı ikinci yaş yılına giriş anısına çıkarılmıştır. Kapak sayfasındaki dergi adı mavi-sarı renk gölgeli olarak basılmıştır. Dergi içindeki resimler siyah-beyaz yerine açık mavi-beyaz, kahve rengi-beyaz basılmak suretiyle renklendirilmiştir. Kapak sayfası kırmızı renkte, kenarları muhtelif tezyinatlarla süslenmiştir.

Harf inkılabına esas olan, 1 Kasım 1928'de TBMM.'de kabul ve 3 Kasım 1928'de resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren yeni Türk Harflerinin kabulüne dair kanun, 1929 yılının ilk gününden itibaren Türkçe basılacak yayınların yeni harflerle basılmasını öngörmekte idi[19]. Ancak Tosyada Dilek'in daha 16 Haziran 1928 tarihli 32. sayının kapak sayfasında 1'den 10'a kadar yeni rakamlar verilmiştir. 1 Temmuz 1928 tarihli 33. sayısından itibaren kapak sayfasının ön yüzünde ve birinci sayfadaki sayı numarası ve tarih rakamları yeni harflerle dizilmiş olarak basılmıştır[20]. Görülemeyen 34. sayı bir yana, 1 Ağustos 1928 tarihinde yayınlanan 35. sayıdan itibaren kapak ve birinci sayfadaki sayı ve tarih rakamlarına ilaveten sayfa numaraları da yeni rakamlarla verilmiştir. 1 Eylül 1928 tarihinde yayınlanan 37. sayının birinci sayfasında yer alan "Yeni Türk Harfleri Yeni İnkılâbımız" başlıklı makalede adı inkılâplarla anılacak Türkiye'nin yeni bir inkılâba hazırlandığı, bu inkılabın Türkiye'yi yükseltecek ilmi bir inkılâp olduğu, Yeni Türk Harflerinin kabulü olan bu inkılâbın, yüzde doksanı okuma yazma bilmeyen Türk toplumunun hayatının en lüzumlu ihtiyacını karşılayacağı ifade edilmektedir[21]. Harf inkılâbından tam iki ay önce çıkan bu haber nitelikli makale ile kamuoyu psikolojik olarak Yeni Türk Harflerine hazırlanmaya çalışılmıştır.

---

[19] Ali İhsan Gencer-Sabahattin Özel, *Türk İnkılâp Tarihi*, Der Yayınları, İstanbul 1991, s. 186.

[20] Tosyada Dilek, 1 Temmuz 1928, Sayı 33, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi, nr. UR.161; Dilek'te bazı rakamların yeni harflerle dizilişi 16 Haziran 1928'de yayınlanan 32. sayıdan itibaren gösterilmiştir. Bkz. A. Demircioğlu, *100 Yıllık Kastamonu Basını 1872-1972*, s. 182-183. Bu sayının kapak sayfasının orta yerinde çerçeve içinde "Yeni Rakamlar" başlığı altında "Kabul olunan bir kanuna nazaran beynelmilel rakamların Haziran 929'dan itibaren isti'mâli mecbûri olacakdır. Köy teşkilâtı memurlarının da bu rakamları şimdiden öğrenmeleri lâzımdır. Sıfırdan on adedine kadar bu rakamları Türkçeleriyle beraber gösteriyoruz.

[21] Tosyada Dilek, Sayı 37, s. 1.

16 Eylül 1928'de yayınlanan 38. sayıdan itibaren, rakamlara ilaveten başlığı yeni harflerle dizilen Dilek'te iç sayfalarda yeni harflerle dizilmiş bazı kelime ve satırlar ve ilk sayfadaki Tosyada Dilek başlığı altına ilave edilen "resimli halk mecmuası" terimi yeni harflerle dizilirken, 307. sayfadaki "Yeni Türk Harflerine Alışalım" başlıklı yazıda yeni harfleri öğrenme ve kullanmanın önemi ele alınmıştır. 16 Ekim 1928'de yayınlanan 40. sayının kapak sayfasında Latin alfabesi daha hakim durumdadır. Yeni harflerle kaleme alınan "Harflerimiz" başlıklı kısa notta, yeni harflerin imlasıyla ilgili son tadilatı ajansın tebliğ ettiği, ancak telgraf çok hatalı olarak alındığı ve metnin aslı da ulaşmadığı için yanlışlığa mahal vermemek üzere harflerimize ait dersin tehir edildiği Dilek imzasıyla duyurulmaktadır. Bu sayıda yalnızca sayfa 324'den başlayıp devamla 325. sayfada son bulan Rifat Bey'in "Köylü ve Cumhuriyet" başlıklı yazısı yeni alfabeyle dizilmiştir. Rifat Bey'in bu yazısı Tosyada Dilekte yeni harflerle yayınlanan ilk makale, Rifat Bey de Dilek'te yeni harflerle makale yazan ilk yazardır. 1 Kasım 1928 tarih ve 41. sayının baş sayfasındaki "Can Noktası" başlıklı Rifat Bey'in yazısı, 16 Kasım 1928 tarihli 42. sayıda 342-343. sayfalardaki H.Avni Bey'in "Geçmiş Günler" başlıklı yazıları Yeni Harflerle, diğer sayfalar eski harflerle dizilmiştir[22].

Aralık ayı boyunca yayınına ara veren Tosyada Dilek'in 1 Aralık 1928, 16 Aralık 1928, tarihlerinde çıkması gereken sayıları çıkmamıştır. Derginin tamamı yeni harflerle basılmış 43. sayısı bir aylık aradan sonra 1 Ocak (İkinci Kânun) 1929'da çıkmıştır. Böylece dergi kanunun öngördüğü şekilde tamamen yeni harflerle yayınına devam etmiştir.

Tosyada Dilek'in, 3 Mart 1929'da yayınlanan 47. sayıdan itibaren kapak dizaynı değişmiştir. Yeni düzenlemeye göre kapak sayfasının ön yüzü kenarları baklava dilimli tezyinatlı çerçeve ile çevrilmiş, kapağın orta üst kısmında büyük harf küçük puntolarla "Tosyada", altında kırmızı büyük punto "DİLEK" kelimesi, altında daha küçük punto ve küçük harflerle "Tosya gençliğinin irşad vasıtasıdır" ibaresi altında bir santim aralıklı yatay paralel çizilmiş iki çizgi arasına, önceki sayılarda olduğu gibi derginin yayın yılı, tarihi ve sayı numarası yazılmıştır. Kapağın ortasında çerçeve içinde dergi mündericatı, altında yine çerçeve içinde küçük harflerle "Dilek haberleri" terimi eklenmiştir. İlk sayfa önceki sayılardaki şeklini korumaktadır. Kapak sayfasında yapılan bu düzenleme sonraki sayılarda da devam etmiş, ancak başlıklar sade siyah mürekkeple olduğu halde.

48. sayıdan itibaren kapak sayfasındaki "Tosya gençliğinin irşad vasıtasıdır" ibaresi altına, ŞİARI: Halkın faydasına çalışmakdır". "MÜRACAAT: ‹Tosyada Dilek Tahrir Heyeti Müdürlüğüne› yapılır" yazısı eklenmiştir.

Tosyada Dilek, 1 Haziran 1930 tarihli sayısından itibaren 28x41 ebadında üç sütunlu dört sayfalık gazete gibi yayınlanmaya başlamıştır. On yıl

[22] Tosyada Dilek, Sayı 38-42.

süreyle düzenli olarak yayınlanan Tosyada Dilek'in 1 Mart 1936 tarihinde yayınlanan 187. sayısı ile yayın hayatı sonlandırılmıştır[23].

Derginin ilk sayısından itibaren dikkat çeken bir ayrıntı, ön kapakta dergi adı "Tosyada DİLEK" olarak verildiği halde birinci sayfada sadece "DİLEK" olarak verilmesidir. Bu durum 1 Haziran 1928'de basılan 31. sayıya kadar böyle devam etmiş, bu sayıda Dilek başlığı üzerine çok küçük harflerle "Tosyada" kelimesi ilave edilmiş ve bundan sonraki sayılar böyle devam etmiştir. Bu yüzden olmalı ki derginin kapak sayfasındaki adı yayın hayatı boyunca "Tosyada DİLEK" olarak çıkmasına rağmen kısaca "DİLEK" adıyla tanınmış ve zikredilmiştir.

3.4. "TOSYADA DİLEK"in Yazarları

Tosyada Dilek'te devamlı diyebileceğimiz sıklıkta yazı yazan yazarların yanında zaman zaman ve nadir olarak yazısı çıkan yazarlar vardır. Sıklıkla yazıları çıkan yazarlar ve ele aldıkları konular şunlardır:

Ak Yıldız	: Sosyal
Atilla Ali Rüşdü	: Edebiyat, şiir
Çataloğlu	: Edebiyat, şiir
Dr. Ali Orhan	: Sağlık
Ebussalah Rifat	: Sosyal ve eğitimle ilgili
Fevzi Cemil	: Edebiyat ve Şiir
Halim Baki	: Sosyal, ekonomik, zirai
Hüseyin Avni	: Sosyal
M. B.	: Tarım ve ziraat
Necdet Rıza	: Sosyal, spor
Rıza Sait	: Sosyal
Rifat	: Gezi yazısı
Saraçoğlu	: Eğitim, sosyal ve kültürel
Şahab Säkıb	: Eğitim
Şeyda	: Tefrika yazısı
Tevhid Fikri, Baytar	: Hayvancılık

Sürekli olmayan yazarlar ve işledikleri konular:

Ahmet Sıdkı	: Ormancılık
Bahaeddin	: Sosyal
Behcet	: İnceleme yazısı
Ferdi	: Sosyal

[23] A. Demircioğlu, *100 Yıllık Kastamonu Basını 1872-1972*, s. 183.

Hekimoğlu	: Hukuki
İsmail Hakkı	: Eğitim
Kaymakam Nimet, Baytar	: Ziraat
Kemal Süreyya	: Şiir
Mehmet Ali, Mühendis	: Sanayi
R. S.	: Sosyal
Selam	: Külterel
Semih Fikri	: Sosyal
Sıdıka Niyazi	: Edebiyat
Yusuf Niyazi[24]	: Sosyal

3.4. "TOSYADA DİLEK"in Sayı ve Nüshaları

"Tosyada DİLEK"in günümüzde kütüphanelerde bulunduğu bilinen sayı ve nüshaları süreli yayınlar konusunda başlıca müracaat eserlerinden sayılan Hasan DUMAN'ın kataloğuna göre şunlardır:

EAÜ (Erzurum Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi), nr. 11827'de: 19. (1927) sayı;

THU (Tarık Hakkı Us), nr. 204/2'de: 1-28, 30-31, 33-38. (1 Mart 1927-25 Eylül 1928) sayılar;

KİHK (Kastamonu İl Halk Kütüphanesi), nr. 9247'de: 1 (1 Mart 1927);

MİL (Milli Kütüphane), nr. 1950SB133'de: 35 ve 37. (1928) sayılar;

TBMM (Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi), nr. 161'de: 1-42. (1 Mart 1927-16 Kasım 1928) sayıları bulunmaktadır[25]. Bunların adedi mükerrer sayılar da dahil toplam 82'dir. Ancak Duman, TBMM. Kütüphanesindeki koleksiyonda eksik olan 34. sayıyı gözden kaçırmıştır. Bu durumda toplam sayı **81**'dir.

Hazırlanmış ve yayınlanmış kataloglarda yer almadığı halde 53-76. sayıların da Kastamonu il Halk Kütüphanesinde bulunduğu tespit edilmiştir: KİHK (Kastamonu İl Halk Kütüphanesi) Süreli Yayınlar, nr. 27760'de: 53-76 (1 Haziran 1929-16 Mayıs 1930)[26].

---

[24] İnebolu'da yayınlanan Nazikter gazetesinin sahibi, 1927 yılında yayınlanan *Çürük Şeftali* adlı sosyal içerikli kitabın yazarı. Bkz. Tosyada Dilek, Sayı 9, 1 Temmuz 1927, arka kapak sayfa, dilek haberleri.

[25] Hasan Duman, *Başlangıçtan Harf Devrimine kadar Osmanlı-Türk Süreli Yayınlar ve Gazeteler Bibliyoğrafyası ve Toplu Kataloğu*, 1828-1928, Cilt I, Ankara 2000, s. 259.

[26] Kastamonu il Halk Kütüphanesinde bulunan 53-75. sayıların son sayfanın ikinci sütununun sonunda derginin "Kastamonu Vilayet Matbaası"nda basıldığı kaydedilmişken 76. sayıda "Kastamonu Matbaası" kaydı yer almıştır.

Mevcut katalog bilgilerini yerinde tespit amacıyla yapılan çalışmalar sırasında TBMM. Kütüphanesinde yapılan inceleme sonunda Tosyada DİLEK'in sayılarının büyük bir kısmının burada olduğu görülmüştür. Ancak eserin başlangıçtan 1930'a kadar olan sayıları kayıtlara dergi olarak girerken, 1930 ve sonrasına ait sayılar gazete olarak girmiştir[27]. Dergi kısmında bulunan DİLEK'in 1-42. sayıları bir araya getirilerek ciltlenmiş ancak, bu fasiküller arasında 34. sayının eksik olduğu görülmüştür. Yeni harflerle basılan 43 ila 66. sayılar ise ayrıca bir araya getirilerek ciltlenmiş ve bir kitap görünümü kazandırılmıştır. DİLEK'in her iki ciltlenmiş sayıları TBMM Kütüphanesi, nr. UR 161'de bulunmaktadır. Ayrıca eski harflerle basılı 1-42. sayılar mikrofilme de alınmıştır. Mikrofilme kaydedilmiş hali TBMM. Kütüphanesinin Mikrofilm Arşivi, nr. 604'dedir.

Tosyada DİLEK'in TBMM. Kütüphanesinde bulunan 78 ila 158. sayıları arası katalog kayıtlarına gazete olarak girmiştir[28]. Bu sayılar 16 Haziran 1930-1 Aralık 1933 tarihleri arasına aittir. Mikrofilme de kaydedilen bu sayılar, TBMM. Kütüphanesinin Mikrofilm Arşivi, nr. 89/20'dedir. Bu sayıların her biri dört sayfadan ibarettir. Arada bazı sayıları eksiktir. Eksik olan sayılar: 79, 88, 90-97, 102-104, 108, 113, 126. sayılardır. TBMM. Kütüphanesi kayıtlarına dergi olarak giren Tosyada Dilek'in 1-66. sayıları ile gazete olarak giren 78-158. sayıları arasında kalan 67-77. sayılara bu kütüphane kayıtlarında rastlanamamıştır.

İstanbul Bayezıt'ta bulunan ve şu durumda bütün eserleri Bayezıt Devlet Kütüphanesine bir koleksiyon halinde devredilmiş olan Hakkı Tarık Us Kütüphanesi Süreli Yayınlar Kataloğu üzerinde yapılan incelemede, Hasan Duman'ın eserinde verilenlerden başka 43-45, 52-54, 59-60, 66, 71-94 (16 Mayıs 1929-16 Şubat 1931), 95-118 (1 Mart 1931-16 Şubat 1932), 119-123, 125-141 (1 Mart 1932-16 Şubat 1933), 142-163 (1 Mart 1933-16 Ocak 1934) sayılarının da bulunduğu anlaşılmıştır[29]. Bu sayıların toplamı **101** adettir.

Bu tebliğ dolayısıyla yapılan çalışmalar sonucunda yayınlanmış, bilinen katalog kayıtlarında bulunmayan 213 adet Tosyada DİLEK sayısı tespit edilmiştir. Tosyada DİLEK'in şu durumda Türk Kütüphanelerinde var olduğu bilinen nüsha sayısı **294**'dür.

Aziz Demircioğlu'nun 1980 yılında yayınlanan *100 Yıllık Kastamonu Basınında Kim Kimdir 1872-1972* adlı eserinde Tosyada DİLEK'in Kastamonu Müzesinde olduğu belirtilmektedir[30]. Bu çalışma dolayısıyla müracaat edilen Kastamonu Müzesi yetkilileri, müzede bulunan bütün kitapların iki ay önce Kastamonu İl Halk Kütüphanesine devredildiğini ifade et-

---

[27] Fevzi Çelik-Sevgi Akyüz, *TBMM. Kütüphanesi Süreli Yayınlar Kataloğu*, TBMM. Kütüphane-Dökümantasyon ve Tercüme Müdürlüğü Yayını No:11, 1987, s. 201, 310.

[28] F. Çelik-Sevgi Akyüz, TBMM. Kütüphanesi Süreli Yayınlar Kataloğu, s. 310.

[30] Aziz Demircioğlu, *100 Yıllık Kastamonu Basınında Kim Kimdir 1872-1972*, Doğrusöz Matbaası, Kastamonu 1980, s. 77.

mişlerdir. Ancak devredilen kitaplar listesinde Tosyada DİLEK'in olmadığı görüldü. Bu durum müze ve kütüphanelerimizden zaman zaman değerli eserlerin kaybolabildiğine dair bir kanaat oluşmasına sebep olmuştur[31].

Sonuç

Türkiye'de vilayet matbaalarının kuruluşuna kadar meydana gelen gelişmeler bir yana, bundan sonraki süreç siyasal ve kültürel açıdan önemli gelişmelere zemin hazırlamıştır. Vilayet matbaalarının kuruluşu basın ve yayın hayatının ülke çapında gelişmesini ve yaygınlaşmasını sağlamıştır. Bu gelişme toplumun kültürel açıdan gelişmesini sağladığı gibi, demokratikleşme sürecini de tetiklemiş, Osmanlıda demokratik devlet yapısının gerçekleşmesini sağlayamamışsa da demokratik değerler ve demokratik toplum kültürünün gelişmesinde ve yerleşmesinde önemli rol oynamıştır.

Tosyada DİLEK, onbeş günde bir çıkan mahalli nitelikli bir dergi olmasına rağmen zengin bir yazar grubuna sahiptir. İşlediği konular oldukça kaliteli, içerikli ve doyurucu bilgiler ihtiva etmektedir. Hitap ettiği okuyucu kitlesinin sosyal, hukuki, ekonomik, eğitim, sağlık, sipor tif, tarım, zirai, ticaret ve sanayi ile ilgili konularda sorunlarını ele almış, bilgi ve birikimini geliştirmeyi amaçlamıştır. Dergide ilan ve haberlerin yanı sıra okuyucu mektuplarına da yer verilmiştir. Dergide okuyucunun memleketi tanımasına yardımcı olacak nitelikte gezi yazıları da yer almaktadır. Bu yapılırken sadece Tosya ile yetinilmeyip, civar il ve ilçelerde meydana gelen olay ve gelişmeler de ele alınmıştır. Mesela 1927 yılında Taşköprü'de meydana gelen yangın dergide geniş yer tutmuş, resim ve görüntülerle yangın sonrası Taşköprü hakkında okuyucuya geniş bilgi sunulmuştur.

Yerel basın ve yayınlar, yerel tarih yazımında başlıca önemli kaynaklardandır. Tosyada Dilek de yazı ve yayınları ile Cumhuriyetin ilk yılları Tosya ve havalisinin sosyal, kültürel ve ekonomik yapısına önemli ölçüde ışık tutan bilgiler içerdiği gibi bu dönemin yerel tarihine kaynak olabilecek önemli veriler içermektedir. Derginin haber ve yayınlarından Cumhuriyet Türkiyesinin yapılanma sürecini izlemek ve inkılâp süreci ile ilgili fikir ve kanaat edinmek mümkündür. Bu gelişmelerin taşradan görünüş ve algılanışını Tosyada Dilek gözüyle görmemiz olasıdır.

[31] 11.09.2008 tarihinde Kastamonu Müzesi yetkilileri ile yapılan görüşmede, Kastamonu İl Halk Kütüphanesine devredilen eserler arasında zaten hiç Osmanlıca eser olmadığı da kütüphane yetkililerince ifade edildi. Aziz Demirci oğlu'nun 1980'de müzede olduğunu ifade ettiği eserlerin ne olduğu sorulduğunda da, o zamandan beri müzeye kimler geldi, kimler gitti, denilerek cevap verilmiştir. Bu durum müzelerin sağlıklı korunmadığını, gidip gelenlerin isterlerse bir şeyleri götürebildiğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

BERKES, Niyazi, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Doğu-Batı Yayınları, İstanbul 1978.

DEMİRCİOĞLU, Aziz, "Kastamonu Basın Tarihi Hakkında Notlar", *Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu*, Tebliğler, 19-21 Ekim 1988 Kastamonu, Ayyıldız Matbaası, 1989 Ankara, s. 151-158.

_____, .100 Yıllık Kastamonu Basını 1872-1972, Doğrusöz Matbaası, Kastamonu 1973.

_____, . *100 Yıllık Kastamonu Basınında Kim Kimdir 1872-1972*, Doğrusöz Matbaası, Kastamonu 1980.

ÇELİK, Fevzi-Sevgi Akyüz, TBMM. Kütüphanesi Süreli Yayınlar Kataloğu, TBMM. Kütüphane-Dökümantasyon ve Tercüme Müdürlüğü Yayını No:11, 1987.

DUMAN, Hasan, Başlangıçtan Harf Devrimine kadar Osmanlı-Türk Süreli Yayınlar ve Gazeteler Bibliyoğrafyası ve Toplu Kataloğu, 1828-1928, Cilt I, Ankara 2000.

ESKİ, Mustafa, "Kastamonu'da Basın Yayın Çalışmaları Tarihi", Türk Dili, Sayı 527, s. 1226-

GENCER, Ali İhsan-Sabahattin Özel, Türk İnkılâp Tarihi, Der Yayınları, İstanbul 1991

KİHK (Kastamonu İl Halk Kütüphanesi), nr. 9247.

KİHK (Kastamonu İl Halk Kütüphanesi) Süreli Yayınlar, nr. 27760.

Osmanlılar'da Basın" *http://www.msxlabs.org/forum/osmanli-imparatorlugu/19819-osmanli-devletinde-basin.html/06.09.2008.*

Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi,, nr. UR.161.

TBMM. Kütüphanesinin Mikrofilm Arşivi, nr. 89/20.

YAZICI, Nesimi, "Bölge Tarihlerinin Kaynağı Olarak Vilâyit Gazeteleri: Karasi Örneği", *Tarih oyunce Türk Tarihinin Kaynakları Semineri (6-7 Haziran 1996) Bildiriler*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1997, s. 75-90.

https://www.yazmalar.gov.tr/sureli_yayinlar/arama.php?cmd=detay&id=2264/15.09.2008.

YERLİKAYA, İlhan, "Geçmişten Günümüze Medya Etiği", *X. Yerel Medya Eğitim Semineri - Kayseri (20 - 21 Şubat 2004)*, http://www.byegm.gov.tr/SEMINERLER/kayseri-x/kayseri_17.htm/05.09.2008.

YILMAZ, Mehmet Serhat, *Kastamonu Basınında Köroğlu Gazetesi (1908-1918)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara 1997